

Μνήμων

Τόμ. 11 (1987)

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΝΙΑ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

doi: [10.12681/mnimon.623](https://doi.org/10.12681/mnimon.623)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ Τ. (1987). ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. *Μνήμων*, 11, 377-378.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.623>

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Οί περισσότεροι μαθητές τῆς Β' τάξης τοῦ Γυμνασίου Σαβαλίων (στὴν Ἡλεία) σὲ ἐκθεση μὲ θέμα *Τὸ χωριό μου* θεώρησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ προτάξουν μία εἰσαγωγή μὲ τὴν ἱστορία, συνοπτικὴ καὶ λίγο ἀδέξια, ἀλλὰ σίγουρα ἐμπεδωμένη, τοῦ χωριοῦ τους.

Διαβάζοντας τὶς ἐκθέσεις τους ἐνοιώθη κανεὶς ἕνα περίεργο συναίσθημα ἀνακούφισης καὶ ἐκπληξῆς, γιατί τὰ παιδιά αὐτά, πού βέβαια ἡ σχέση τους μὲ τὴν ἱστορία (ὅπως ἔλων τῶν παιδιῶν ἄλλωστε στὴν ἡλικία αὐτή) ἀρχίζει καὶ τελειώνει στὸ σχολικὸ ἐγχειρίδιο, ἀποτύπωναν μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐκθεσης καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ «μάθημα τῆς Ἱστορίας» τὴν ἱστορικὴ τους συνείδηση, τοποθετώντας τὸ χωριό τους, ἄρα τὸ χῶρο τους καὶ τὴ ζωὴ τους μέσα στὸ χρόνο. Ἀκόμη καὶ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἀκολουθοῦσαν ἕναν τυφλοσοῦρτη, πού κάποιος κάποτε τοὺς εἶχε ὑποβάλει, δὲν μοῦ φάνηκε ὅτι μείωνε τὸ γεγονός.

Ἡ ἐκθεση τῶν παιδιῶν στὰ Σαβάλια ἤρθε νὰ ἐνισχύσει τὶς ἐντυπώσεις πού ἀποκόμισα ἀπὸ τὶς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου γιὰ τὴν Ἡπειρο (Γιάννενα, 4-7 Σεπτεμβρίου 1985). Στὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, οἱ παριστάμενοι Γιαννιώτες δὲν ἐδίσταζαν νὰ καταθέσουν τὴν προσωπικὴ τους ἐκδοχὴ καὶ κυρίως γνώση γιὰ τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς τους, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ ὑπόθεση τοὺς ἀφορᾷ ἄμεσα, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι στὸ βῆμα βρισκόταν ὁ ὁμιλητὴς πού κατὰ τεκμήριο ἦταν ὁ «ειδικός». Φαινόταν ὅτι ἡ ἱστορία λειτουργοῦσε γι' αὐτούς, ὅπως, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, γιὰ τοὺς μαθητὲς τῶν Σαβαλίων, στὸ συγκεκριμένο χῶρο, ἂν καὶ συχνὰ σὲ χρόνο παρελθόντα ἀπροσδιόριστον, ὡς μέρος τῆς προσωπικῆς ἱστορίας τοῦ καθενός, δίνοντας τὴν ἐντύπωση ὅτι παίζει ἀμεσότερα τὸν πολιτισμικὸ ρόλο πού λέμε συχνὰ - πυκνὰ ὅτι πρέπει νὰ παίζει ἡ ἱστορικὴ γνώση γενικῶς. Ἡ εἰκόνα—θέλω νὰ πιστεύω καθόλου ρομαντικὴ—πού τελικὰ σχημάτισα, προἰδεασμένη ἴσως ἀπὸ ἀνάλογα μεμονωμένα περιστατικά, βασιζόταν σὲ μιὰ ἱστορικὴ συνείδηση πού ἀπέπνεε «φυσικότητα» ἄλλου τύπου ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ συνείδηση πού διαμορφώνουν οἱ ἐπαγγελματίες ἱστορικοί. Καὶ δὲν ἐπικαλοῦμαι στὸ σημεῖο αὐτὸ τὴ γνησιότητα τῆς «λαϊκῆς συνείδησης», διότι ὁ «λαός» διαθέτει ἀλάνθαστο ἐνστικτο καὶ τὰ ὅμοια. Θέλω ἀπλῶς νὰ ἐπισημάνω—κάπως ἐμπειρικά—τὴ λειτουργία τῆς ἱστορίας στὴν τοπικὴ τῆς διάσταση, ὅπως αὐτὴ ἀποτυπώνεται στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, χωρὶς νὰ ὑποστηρίζω ὅτι στίς σημερινὲς συνθῆκες τὴν καθορίζει κιόλας. Κυρίως ἐπειδὴ τίθεται ἕνα πρόβλημα πού σχετίζεται μὲ τὸ τί ἀποτυπώνεται ὡς στοιχεῖο τῆς τοπικῆς ἱστορίας ἢ ἀλλιῶς μὲ τὸ πῶς γράφεται ἡ τοπικὴ ἱστορία. Οἱ

παραστάσεις ἔλων μας, νομίζω, ἀπὸ τὴν τοπικὴ ἱστορία περιορίζονται στὶς ἐργασίες ἐκεῖνες ποὺ ἐξετάζουν τὴν ἱστορία ἑνὸς συγκεκριμένου, λιγότερο ἢ περισσότερο εὐρέως, τόπου διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ συνηθέστερα τὴ συμβολὴ τοῦ τόπου αὐτοῦ στὰ μεγάλα γεγονότα τῆς «φυλῆς» (βλ. Ἐπανάσταση τοῦ 1821). Πρόκειται γιὰ ἐργασίες ποὺ ἔχουν γίνεῖ κατὰ κανόνα ἀπὸ δασκάλους ἢ τοπικοὺς λογίους καὶ ἔχουν ἓνα κοινὸ χαρακτηριστικόν: τοποθετοῦν τὸν ὑπὸ ἐξέταση τόπο στὸ κέντρο τοῦ παγκοσμίου ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ χρησιμοποιοῦν (σχεδόν) μόνον τὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ ὡς μέσο ἔκφρασης καὶ διαπραγματεύσεως τοῦ θέματος.

Ἡ συστηματικὴ συγκέντρωση καὶ μελέτη αὐτῶν τῶν ἐργασιῶν θὰ ἀποδείκνυε, φαντάζομαι, μὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα τοὺς μηχανισμοὺς μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ τοπικὴ ἱστορία, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι οὕτως ἢ ἄλλως λειτουργικὴ, φτάνει, περνώντας ἀπὸ τὸ φίλτρο τῆς λογιισύνης καὶ μιᾶς δεδομένης ἀπόψεως γιὰ τὸ παρελθόν, νὰ γίνεῖ τοπικιστικὴ καὶ ἄρα περιοριστικὴ τῆς ἱστορικῆς αἴσθησης. Ἡ ἀνίχνευση τῶν κοινῶν τόπων σὲ τέτοιου εἴδους ἐργασίες θὰ τεκμηριῶνε ἀκόμη τὰ ἰδεολογικὰ ἐρείσματα αὐτῶν τῶν μηχανισμῶν, ποὺ γεννᾷ ἓνα ἱστορικὰ ἐξηγήσιμος τοπικισμὸς καὶ ἓνα ἐπίσης ἱστορικὰ διαμορφωμένο ἰδεολόγημα, μὲ τὸ ὁποῖο ἡ νεοελληνικὴ κοινωνία, ἀδυνατώντας προφανῶς νὰ ἐντοπίσει τὴν ταυτότητά της, προσπαθεῖ νὰ δικαιώσει τὸν παρὸν της μέσα ἀπὸ τὸ παρελθόν της — ὄχι πάντα καὶ ὄχι κατ' ἀνάγκην πιά τὸ πολὺ μακρινὸ παρελθόν της· μηχανισμῶν, τέλος, ποὺ τὴ δυναμικὴ τους ἐνισχύει ἀναμφισβήτητα τὸ σχολεῖο ἀποξενώνοντας, κυρίως μέσα ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, τοὺς μαθητὲς ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ περιβάλλον τους.

Τὰ ἀναμενόμενα ἀπὸ τὴ μελέτη αὐτὴ συμπεράσματα θὰ συνέβαλλαν στὴν καταγραφὴ νοοτροπιῶν καὶ στάσεων ζωῆς, ποὺ καλεῖται πιά ὁ ἐπαγγελματίας ἱστορικὸς νὰ ἀναλύσει καὶ νὰ συζητήσει, ὄχι γιὰ νὰ ξαναγράψει τὴν τοπικὴ ἱστορία — δικιά του δουλειὰ εἶναι ἄλλωστε νὰ γράψει (καὶ) τὴν τοπικὴ ἱστορία, θεωρώντας τὸ τοπικὸ φαινόμενο ὡς δεῖγμα τοῦ συνόλου, ὅπως ἐπεσήμανε ὁ Β. Παναγιωτόπουλος στὸ συνέδριο γιὰ τὴν Ἡπειρο—, ἀλλὰ κυρίως γιὰ νὰ μεθοδεύσει ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ὕστερα τὴν κοινωνικὴ του παρέμβαση, ὅσο καὶ ὅπου αὐτὴ κρίνεται δυνατὴ ἢ ἐπιβεβλημένη.

ΤΟΝΙΑ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ